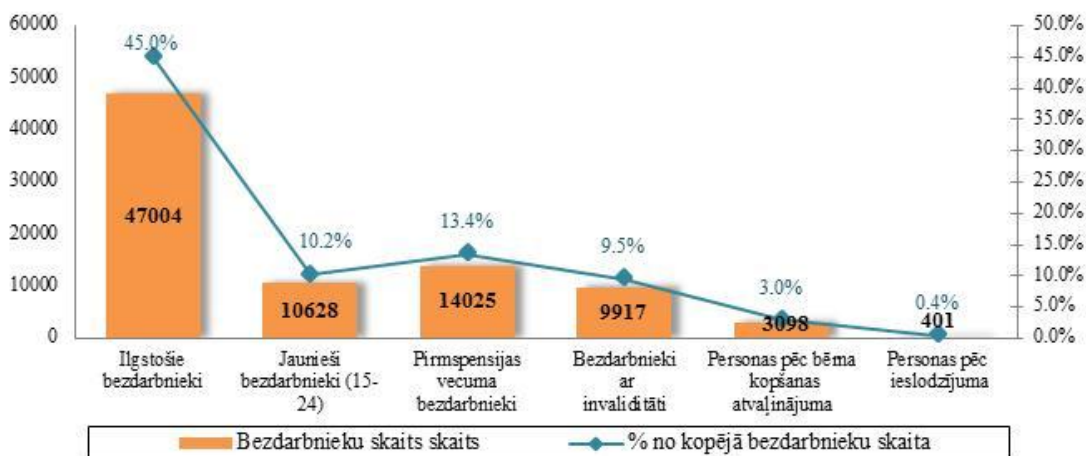

Nodarbinātība: fakti un novērojumi

Fakti: nodarbinātība un bezdarbs¹

- Saskaņā ar EUROSTAT datiem bezdarba līmenis Latvijā 2012.gada 3.ceturksnī bija 14,2 %. **Reģistrētā bezdarba līmenis valstī kopš 2012.gada aprīļa samazinājies no 13% līdz 11 % novembra beigās.** Novembra beigās bija reģistrēti 104 414 bezdarbnieki. No tiem, kas zaudējuši bezdarbnieka statusu, 42.5% personu iekārtojušās darbā, 48.5% - nav pildījušas bezdarbnieku pienākumus.
- Ilgstošais bezdarbs – 45%.** Lielākā daļa no ilgstošajiem bezdarbniekiem (66%) ir ar bezdarba ilgumu no 1 – 3 gadiem.

Mērķgrupu bezdarbnieki novembra beigās

- Lielākais NVA reģistrēto vakanču skaits** ir apstrādes rūpniecības, tirdzniecības, transporta un uzglabāšanas nozarēs.
- Vidējā alga valstī** (CSP, 2012.gada septembris):
 - Bruto: 470 LVL (2010.gadā bija 442)
 - sab.sektorā: 504 LVL (2010.gadā 470)
 - vispārējās valdības sektorā: 462 LVL (2010.gadā 437)
 - privātajā: 452 LVL (2010.gadā 424)
 - Pa reģioniem vidējā alga variē no 328 LVL Latgalē - 533 LVL Rīgā**

Novērojumi LDDK reģionālajās vizītēs 2012.gada nogalē, tiekoties ar vietējiem uzņēmējiem

- Arvien vairāk **saasinās ne tikai kvalificētu darbinieku trūkums** (piem., mašīnbūves un metālapstrādes, kokrūpniecības, elektronikas un elektrotehnikas, IKT, transporta un loģistikas nozarēs), **bet arī zemas kvalifikācijas profesijās.**
- Īpaši pieprasīti darbinieki ar dažādām prasmēm (piem., santehniķis ar elektriķa prasmēm, celtnieks ar elektriķa prasmēm, celtna operators un stropētājs utml.)
- NVA programma „apmācības pēc darba devēju pieprasījuma” kļūst arvien populārāka darba devēju vidū darbinieku trūkuma dēļ.

¹ Informācijas avots: LM, Operatīvā informācija par reģistrēto bezdarbu

- **Viedoklis par NVA programmu efektivitāti un atbilstību atšķiras:**

- **Programmu nosacījumi nav elastīgi** un tādējādi nav piemēroti reālām darba devēju vajadzībām. Piemēram:
 - Bezdarbniekus nav iespējams apmācīt **vairāk kā vienā programmā pat ja tas nepieciešams konkrētajam darbam** (piem., jāizvēlas, vai apmācīt stropētāja kursus vai celtna operatora kursus).
 - Darba devējs nav pasargāts no riskiem, ja potenciālais darbinieks, kas tiek apmācīts, mācības vai darbu pārtrauc. Netiek nodrošināti aizvietotāji, vai jebkāda **bezdarbnieku atbildība**. Diemžēl jaunie darbinieki jau apmācību procesā visai bieži izmanto darba nespējas lapas, tādējādi darba vieta teorētiski ir aizņemta, bet uzņēmumam faktiski trūkst darbinieku. Atskaitīt no NVA apmācību programmas darba nespējas laikā nevar, un tas nedrīkst būt arī kritērijs apmācības pārtraukšanai.
 - Netiek nodrošināts atbalsts pretendentu **veselības stāvokļa pārbaudei** jau pirms apmācību uzsākšanas. Tas darba devējam palielina iespējamo nelaimes gadījumu risku praktisko darbību laikā uzņēmumā, kā arī risku pretendentam neuzsākt darbu (veicot OVP un saņemot negatīvu slēdzienu).
 - Ja nepieciešams sadarbībā ar izglītības iestādi veidot jaunu mācību programmu, tas ir ļoti laikietilpīgs process. Ērtāk būtu atbilstīt apmācību pie darba devēja.
- Nav saprotams, kādēļ pārtraukta **vērtīga programma „Jauniešu darba prakse”**, kas bija populāra uzņēmēju un jauniešu vidū. Tās laikā ieguvēji bija abas puses: jaunieši ieguva prasmes un iemaņas profesijā, saņemot stipendiju 120 Ls apmērā, uzņēmējs varēja izvērtēt, vai piedāvāt jauniešiem patstāvīgu darbu uzņēmumā. Pašlaik noris programma „Darba vieta jauniešiem”, kur var piedalīties tikai jaunieši, **kas reģistrējušies kā bezdarbnieki vismaz 4 mēnešus**. Tātad šī programma nav atbalsts jauniešiem atrast darbu uzreiz pēc izglītības iegūšanas, taču 4 mēnešu laikā jaunieši var zaudēt vēlmi strādāt vispār vai vairs nav Latvijā. Atbalstāma aktīvās nodarbinātības pasākums būtu atbalsts **jauniešu nodarbinātībai vasarā** – lai dotu iespēju jauniešiem iemācīties „strādāt”, gūt praktiska darba pieredzi un ienākumus brīvajā laikā. Šāda programma būtu arī labs karjeras atbalsta pasākums – dotu iespēju jauniešiem gūt labāku priekšstatu par darba tirgu un izvērtēt savus nākotnes plānus. Uzņēmēji rosina arī NVA programmu ietvaros **atbalstīt tieši studējošos jauniešus kā potenciālos darbiniekus** (stipendija vai piemaksa, ja students strādā praksē atbilstoši savai profesijai).
- Ne vienmēr **apmācību programmas tiek orientētas uz darba tirgus vajadzībām**. Piem., no Rīgas attālā vietā šobrīd tiek apmācīti 36 vietējie bezdarbnieki lietvedības programmā, kam nebūs pieprasījuma darba tirgū attiecīgajā vietā. Reģionos trūkst metinātāji, taču apmācību īstenotājiem ir problēmas ar grupu komplektēšanu. Tā kā apmācību mērķis ir nodarbinātība, tad, apgūstot specialitāti, kas dzīvesvietā nav pieejama, **bezdarbniekam jābūt gatavam arī uz mācībām doties ārpus savas dzīvesvietas** – optimāli uz vietu, kur konkrētajā specialitātē ir pieejamas darbavietas.
- Uzņēmēji kritizē arī **mācību centru apmācību kvalitāti, kas ir vairāk teorētiska un nav sasaistīta ar reālu darba vidi** (praksi konkrētos uzņēmumos) (izņēmums varētu būt vienīgi programma "Apmācība pēc darba devēja pieprasījuma"). Neizpratni rada tas, ka apmācību organizēšanas iepirkumu procedūrās un pakalpojumu sniegšanā

nedrīkst piedalīties augstākās izglītības iestādes (to institūcijas), piemēram, Rēzeknes Augstskola.

- Atbalstāma ir jaunā NVA bezdarbnieku **profilēšanas** sistēma un NVA centieni **individualizēt pakalpojumus bezdarbniekiem atbilstoši viņu vajadzībām** (piem., atkarību problēmas, pārkvalifikācijas vai kvalifikācijas paaugstināšanas vajadzības, veselības problēmas, ģeogrāfiskais izvietojums un mobilitātes ierobežojumi). Daļai no bezdarbniekiem ir nepieciešama sociāla rakstura atbalsts. Nodarbinātības programmas nevajadzētu jaukt ar sociālajām programmām.
- NVA darbība būtu jādecentralizē, **lielākas pilnvaras un atbildību nododot reģionālajām filiālēm**, kas atrodas tuvāk reālajām nodarbinātības problēmām uz vietas. Uzņēmēji apstiprina, ka bieži vien NVA filiāles izvairās pašas pieņemt lēmumus, saskaņojot tos ar Rīgas NVA.
- Nodarbinātības (jeb bezdarbnieku) pabalstu politika demotivē aktīvi meklēt darbu un **bezdarbnieki maksimāli cenšas izmantot pabalsta saņemšanas un apmācību laiku pirms jauna darba uzsākšanas** (no NVA darbinieku teiktā - ja informatīvajā sanāksmē ~100 cilvēku auditorijā uzdod jautājumu "Kurš var uzsākt darba attiecības rītdien?", apstiprinoši atbild 3-5 cilvēki, jo pārējiem vēl nav beidzies pabalsta saņemšanas termiņš vai apmācības).
- **Reģiona uzņēmējiem būtisks atbalsts (finansiāls) jaunu darba vietu radīšanai, t.sk. apmācībām uzņēmuma darbiniekiem un viņu materiāli tehniskajam nodrošinājumam (piem., darba apģērbs, utml.).** Diemžēl, bieži vien darbinieks izmanto apmācību laiku, uzņēmējs norīko speciālistu, kurš apmāca jauno darbinieku, bet darba līgums tiek uzteikts, jo darbinieks izvēlas meklēt citu darba vietu, jo vairumā uzņēmumu sākotnējais atlīdzības līmenis nav lielāks par minimālo algu. Papildus finansējums no NVA programmām vai citiem valsts atbalsta instrumentiem ļautu uzņēmumam maksāt lielāku atlīdzības apmēru un veicinātu pastāvīga darba tradīciju.
- Nav saprotams, kādēļ tik maza uzmanība pievērsta (un finansējums pieejams) **mūžizglītībai**, lai esošie darbinieki varētu apgūt trūkstošās prasmes.

Uzņēmēju vidū biežāk pieminētās frāzes:

„Jāiemāca ģimenē un skolā, ka strādāt ir prestiži! (nevis dzīvot no pabalstiem)”

„Darba ir daudz, bet strādnieku - maz!”

Pamatmotīvi

Atbalsts seko reālām darba vietām	Lielāka elastība
Tuvāk reģioniem, tuvāk darba devējiem	Lielāka bezdarbnieku atbildība